

Sammanhang

Jämställdhet är en grundläggande princip inom mänskliga rättigheter och en förutsättning för att alla människor ska kunna åtnjuta dem. I Wiendeklarationen och Pekingplattformen definieras "kvinnors och flickors fulla åtnjutande av alla mänskliga rättigheter" som "en oförytterlig, väsentlig och odelbar del av de universella mänskliga rättigheterna". Vidare fastställs att mänskliga rättigheter för kvinnor ska beaktas i all verksamhet inom FN. Kvinnors mänskliga rättigheter har behandlats och formulerats i flera rättsliga instrument på internationell nivå och EU-nivå.

Internationella instrument och internationell lagstiftning för mänskliga rättigheter

- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Cedaw), där kvinnors mänskliga rättigheter definieras som mänskliga rättigheter.
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2007), som är det enda internationella instrumentet för mänskliga rättigheter som EU har ratificerat.

EU-instrument och EU-lagstiftning för mänskliga rättigheter

- EU-fördrag, exempelvis fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (omarbetad 2009), där principen om jämställdhet och EU:s skyldighet att undanröja bristande jämställdhet bekräftas på nytt och medlemsstaterna uppmanas att bekämpa diskriminering vid fastställandet och genomförandet av sin politik.
- Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2000) genom vilken den allmänna rättsliga ramen för mänskliga rättigheter inom EU stärks, principen om jämställdhet fastställs och diskriminering förbjuds och alla garanteras rätt till ett effektivt rättsmedel och en rättvis rättegång.
- EU-direktiv om frågor såsom lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (2006/54/EU), om bevisbörda vid mål om könsdiskriminering (97/80/EG), om brottsoffers rättigheter och om begreppen "könsrelaterat våld" och "våld i nära relationer" (2012/29/EU).
- Strategi för jämställdhet 2010–2015 där medlemsstaterna uppmanas att beakta kvinnors olika behov

(däribland andra diskrimineringsgrunder än kön) inom lagstiftning och politik och där det fastställs att våld mot kvinnor är en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

- Den europeiska pakten för jämställdhet 2011–2020 där medlemsstaterna uppmanas att vidta nödvändiga åtgärder för att bekämpa diskriminering inom olika områden av samhällslivet.
- Den europeiska strategin för personer med funktionshinder 2010–2020.
- EU-ram för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020.
- Rådets rambeslut 2002/629/RIF av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel.

De strategiska målen i Pekingplattformen och EU:s indikatorer

- I.1** Främja och skydda kvinnors mänskliga rättigheter genom att fullständigt genomföra alla instrument för mänskliga rättigheter, framför allt konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Cedaw).
- I.2** Säkerställa jämställdhet och icke-diskriminering i lag och i praktiken.
- I.3** Tillhandahålla grundläggande juridiska kunskaper (dvs. kvinnors egenmakt när det gäller frågor kopplade till juridik).

Alla medlemsstater har ratificerat och är därmed förpliktigade enligt lagen att genomföra Cedaw i enlighet med principen om vederbörlig omsorg. Som en del av denna skyldighet lämnar medlemsstaterna regelbundet in rapporter om de åtgärder som vidtas till kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor, som analyserar dessa rapporter och utfärdar särskilda rekommendationer. Dessa kompletteras av skuggrapporter som sammanställs av organisationer som företräder det civila samhället i respektive land. Vidare utfärdar kommissionen årligen rapporter om jämställdhet. Hittills har mänskliga rättigheter inte varit en del av uppföljningen av Pekingplattformen på EU-nivå.

Databasen Kvinnor och män i EU – fakta och siffror, som upprättats av Europeiska jämställdhetsinstitutet,

innehåller de senaste uppgifterna och den senaste informationen på området. Databasen finns på <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

Kunskaper från EU-övergripande uppgifter

Lagstiftning mot diskriminering är svår att införliva och genomföra

Enligt kommissionens nätverk av juridiska experter hindras implementeringen av direktiv om jämställdhet i vissa fall. Till exempel försvårar den till stora delar könsneutrala formuleringen av lagstiftningen införandet av jämställdhet. Även förekomsten av stereotyper inom lagstiftningsinstitutioner och rättsliga institutioner är ett hinder. I genomsnitt upplevde endast 22 procent av medborgarna inom EU-27 att deras respektive regeringar hanterade alla former av diskriminering på ett effektivt sätt under 2012.

Strukturella och institutionella hinder för kvinnors tillgång till rättvisa

Kvinnor möter särskilda strukturella och institutionella hinder då de försöker få tillgång till rättvisa. Dessa svårigheter kan kopplas till kostnaderna för rättsliga förfaranden. Vidare kan kunskaperna om våld mot kvinnor hos domstolar och poliskår vara bristfälliga. Som en följd av detta kan otillräcklig samordning mellan juridiska och straffrättsliga institutioner under utredningsförfarandena och bevismanställning leda till att kvinnor som överlevt våld måste berätta om sina upplevelser flera gånger och genomgå flera läkarundersökningar. De

utdragna rättsliga förfarandena och sekundär viktigmisering kan i kombination med påtryckningar från samhället leda till att kvinnor avskräcks från att polisanmäla.

Stereotyper och underrepresentationen av kvinnor inom poliskåren och rättsväsendet kan försämra kvaliteten på de tjänster som kvinnor och män erbjuds och kan verka avskräckande för kvinnor och hindra dem från att söka stöd. Traditionella attityder och övertygelser kopplade till könsstereotyper kan leda till könsdiskriminering i domstolarna, vilket har konstaterats vara en av orsakerna till det låga antalet domstolsfall som leder till fällande dom och de höga nivåerna av bortfall.

Uppgifter och forskning på nationell nivå och EU-nivå skulle bidra till att fastställa vilka hinder kvinnor utsätts för och en bättre bedömning av dessa.

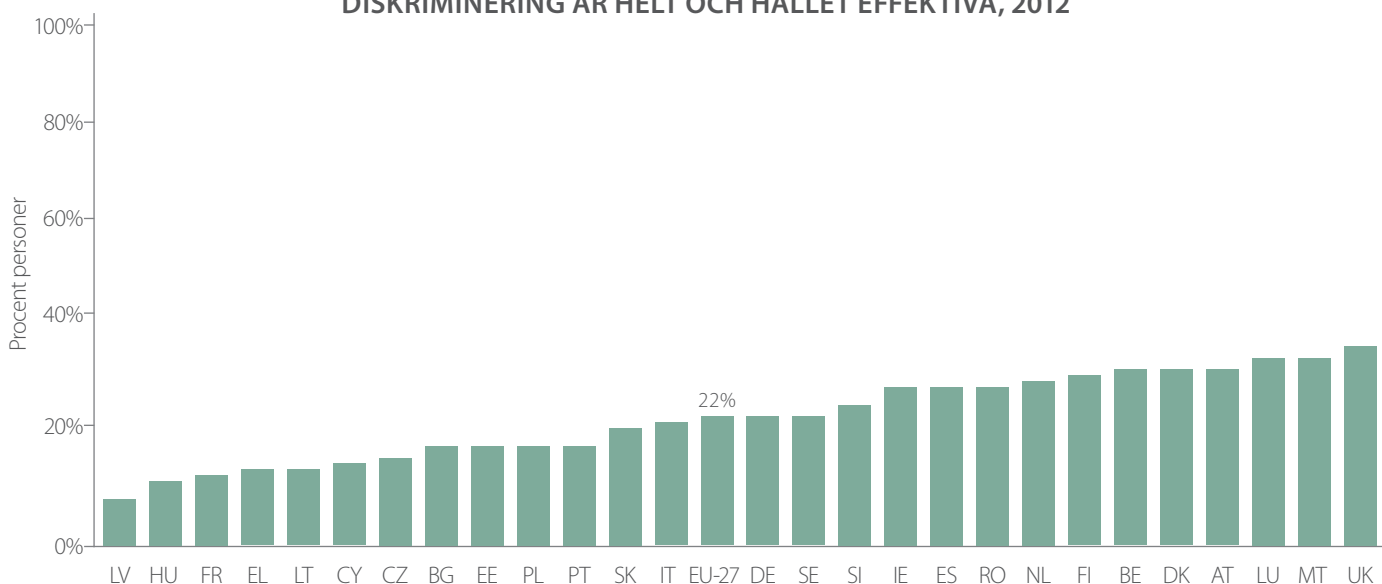
Kvinnor från olika grupper ställs inför olika utmaningar när de utövar sina rättigheter

Kvinnor utgör inte en homogen grupp, och rättsliga, institutionella, strukturella, samhällsekonomiska och kulturella faktorer kan hindra vissa kvinnors tillgång till rättvisa ytterligare. Kvinnor kan drabbas av flera former av diskriminering samtidigt. I enlighet med begreppet intersektionalitet är diskriminering som kvinnor utsätts för på grund av olika faktorer samtidigt större än summan av de enskilda faktorernas bidrag. Snarare är flerfaldig diskriminering något som förstärker diskrimineringen, eftersom upplevelserna är odelbara och komplexa.

Att bedöma intersektionell diskriminering är svårt, framför allt i fråga om kön

Intersektionell diskriminering är ett komplext begrepp som är svårt att definiera och något som tillämpas på

PROCENT PERSONER SOM ANSER ATT INSATSER I DERAS LAND FÖR ATT BEKÄMPA ALLA FORMER AV DISKRIMINERING ÄR HELT OCH HÅLLET EFFEKTIVA, 2012

Källa: Särskild Eurobarometer 393, Diskriminering inom EU 2012.

olika sätt i olika medlemsstaters rättssystem. I enlighet med principen om jämförbarhet är det nödvändigt att fastställa ett referensfall både inom EU-lagstiftning och nationell lagstiftning för att kunna bedöma om en person har diskriminerats. Framför allt när det gäller intersektionalitet är det svårt att hitta lämpliga jämförelser, vilket leder till att principen om icke-diskriminering är begränsad i praktiken.

Migranter (däribland flyktingar, asylsökande och kvinnor utan ID-handlingar)

De flesta medlemsstater beviljar tillfälligt uppehållstillstånd om personen i fråga kan uppvisa bevis på anställningsavtal. Utlandsfödda kvinnor arbetar emellertid ofta inom icke-reglerade sektorer och den informella ekonomin. Dessutom är de till stora delar könsblinda lagarna om uppehälle och sysselsättning fortfarande kopplade till familjestatus. Det innebär att kvinnor som kommer till ett land i egenskap av maka till en manlig arbetstagare är beroende av sitt förhållande, vilket gör det särskilt svårt för dem att söka stöd från det straffrättsliga systemet om de exempelvis drabbas av könsrelaterat våld. Det är särskilt svårt för kvinnor utan ID-handlingar att få tillgång till rättvisa på grund av deras oro för att bli behandlade som brottslingar vid kontakt med rättssystemet. Detta är framför allt ett problem för offer för människohandel och tvångsprostitution.

Kvinnor från en minoritetsgrupp

Kvinnor från minoritetsgrupper (exempelvis etniska, språkliga eller religiösa) har begränsad tillgång till rättvisa eftersom de är utsatta för en högre risk för fattigdom och social utestängning. Svårigheter och hinder som kvinnor från etniska minoriteter upplever vid försök att få tillträde till arbetsmarknaden hanteras dock inte av medlemsstaterna trots det faktum att de flesta medlemsstater använder enskilt arbetsmarknadsdeltagande som grund för pensions- och förmånssystem.

Romska kvinnor

Den romska befolkningen utgör EU:s största etniska minoritetsgrupp och bedöms omfatta 6 miljoner individer. I begreppet "den romska befolkningen", som ofta används på politisk nivå, ryms olikheter inom gruppen. Romska kvinnor upplever några av de mest uttalade formerna av marginalisering och diskriminering och hindras ofta från att ta sig in i den offentliga sfären på grund av sina skyldigheter inom den privata sfären och seglivade traditionella värderingar när det gäller kvinnors roll.

Kvinnor med funktionsnedsättning

Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning utgör 16 procent av den totala kvinnliga befolkningen inom EU. Kvinnor med funktionsnedsättning löper mellan 0,5 och 10 gånger så hög risk som kvinnor utan funktionsnedsättning att diskrimineras.

Lesbiska eller bisexuella kvinnor och transpersoner

Fler lesbiska och bisexuella kvinnor samt transpersoner än homo- och bisexuella män uppger att de diskrimineras på grund av sitt kön.

Äldre kvinnor

Kvinnor över 65 drabbas fortfarande av särskild och avsevärd diskriminering – när det gäller tillgång till sysselsättning eller skadeståndsanspråk, tillgång till domstolar och polisstationer – eftersom de kanske inte känner till vilka tjänster som tillhandahålls och kanske inte upplever sig själva som offer.

Användbara initiativ:

Respekten för kvinnors mänskliga rättigheter och likabehandling har ingått i de insatser som genomförts av flera människorättsorganisationer i medlemsstaterna och inom EU. Det estniska människorättscentrumet genomför under 2012–2015 projektet "Equal Treatment Network" i syfte att främja likabehandling och förbättra skyddet mot diskriminering genom nätverkande och samarbete mellan organisationer som företräder det civila samhället och genom strategisk påverkan. Det danska institutet för mänskliga rättigheter (DIHR) har offentliggjort en ny statusrapport för att presentera de viktigaste frågorna kopplade till mänskliga rättigheter i Danmark. De teman som prioriteras i DIHR:s statusrapport för 2013 är inriktade på jämställdhet i Danmark. Vidare arbetar DIHR:s avdelning för likabehandling med att ta fram metoder för främjandet av likabehandling och icke-diskriminering. Några av de verktyg som har tagits fram på detta område är "Diversity Wheel", "The Diversity Lab" (för den privata sektorn) och "The Equality Lab" (för kommuner).

FRAMSTEG OCH HINDER PÅ OMRÅDE I: MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER FÖR KVINNOR

FRAMSTEG

- Vikten av att garantera lika tillgång till rättvisa har erkänts som en grundläggande fråga.
- Behovet av att ta itu med flerfaldig diskriminering eller intersektionell diskriminering har erkänts av vissa medlemsstater.
- Behovet av att skydda kvinnor som har utsatts för våld har i allt högre grad erkänts och lett till att fler avancerade åtgärder och stödmekanismer antagits i vissa medlemsstater.

HINDER

- Kvinnor och män åtnjuter inte mänskliga rättigheter i lika hög grad.
- Kvinnor möter institutionella, ekonomiska och kulturella hinder när de försöker få tillgång till rättvisa.
- För kvinnor som tillhör vissa grupper är det särskilt svårt att få lika tillgång till rättvisa.
- Kvinnor som är offer för våld drabbas fortfarande av avsevärda hinder när de söker upprättelse.
- Inga jämförande uppgifter eller indikatorer har utvecklats för att bedöma medlemsstaternas framsteg på detta viktiga område.

Vägen framåt för EU

- Utveckla indikatorer för att bedöma medlemsstaternas framsteg på området mänskliga rättigheter för kvinnor.
- Ta itu med de hinder som kvinnor och i synnerhet offer för våld drabbas av när de söker upprättelse efter att deras rättigheter har kränkts.
- Garantera lika tillgång till rättvisa för alla kvinnor genom att avlägsna ekonomiska, kulturella och (könsrelaterade) institutionella hinder som nödvändig förutsättning för kvinnors mänskliga rättigheter.
- Utveckla åtgärder för att garantera att kvinnor och män åtnjuter sina mänskliga rättigheter i lika hög grad, ta itu med flerfaldig diskriminering och intersektionalitet liksom med de särskilda problem som kvinnor som har utsatts för våld drabbas av.

MISSING TRANSLATIONS

European Institute for Gender Equality (EIGE)

The European Institute for Gender Equality (EIGE) is the EU knowledge centre on gender equality. EIGE supports policy-makers and all relevant institutions in their efforts to make equality between women and men a reality for all Europeans and beyond by providing them with specific expertise and comparable and reliable data on gender equality in Europe.

More information: <http://eige.europa.eu>

The Resource and Documentation Centre (RDC) of the European Institute for Gender Equality is an innovative and practical tool developed to assist in locating key resources on gender equality, to facilitate the exchange of knowledge among those with an interest in gender equality policies and practices and to offer an online space for discussion and debate.

More information: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Contact information:

European Institute for Gender Equality
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITHUANIA
Tel. +370 5 215 7444, Tel. +370 5 215 7400

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-274-7
doi:10.2839/77657
MH-04-15-022-SV-N